

TÜRK ROMANININ MİTOMAN KARAKTERİ: FAHİM BEY MYTHOMANE CHARACTER OF TURKISH NOVEL: FAHİM BEY

ÖMER FARUK KARATAŞ

Dr. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Dr. Faculty of Letters Department of Turkish Language and Literature

faruk.karatas@atauni.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0001-5668-9749>

Atıf / Citation

Karataş, Ö.F. 2021. "Türk Romanının Mitoman Karakteri: Fahim Bey". *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi- Journal of Turkish Researches Institute*, 72, (Eylül- September 2021), 33-54

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 12.02.2021
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 22.05.2021
Yayın Tarihi- *Date Published* : 05.09.2021
 : <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat4531>

İntihal / Plagiarism

This article was checked by iThenticate programında bu makale taranmıştır.

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi- *Journal of Turkish Researches Institute*

TAED-72, Eylül-September 2021 Erzurum. ISSN 1300-9052 e-ISSN 2717-6851

www.turkiyatjournal.com

<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>

TÜRK ROMANININ MİTOMAN KARAKTERİ: FAHİM BEY MYTHOMANE CHARACTER OF TURKISH NOVEL: FAHİM BEY

ÖMER FARUK KARATAŞ

Öz

Psikoloji camiasında yüz yılı aşkın süredir tartışılan ve üzerinde araştırmalar yapılan mitomaninin, belli başlı kişilik bozukluklarına ve bazı sendromlara semptom mu teşkil ettiği, yoksa kendi başına psikolojik bir rahatsızlık mı olduğu henüz uzlaşmaya varılmamış bir mevzudur. Ancak mitomaninin kendine mahsus davranış biçimleri ile ilişkilendirildiği kişilik bozukluklarına ve sendromlara dair belirtiler mukayese edildiğinde, mitomaninin bir semptom olmaktan fazlasını ifade ettiği düşünülmektedir. Yapılan araştırmalar aracılığıyla akıl hastası olmadıkları tespit edilmiş mitomanların düşlemsel yalanları üzerinden mitomani, geçici veya anlık değil, gayet uzun süreli, hatta ömür boyunca sürdürülen, gerçek hayattan kopmaksızın kişinin kendinin de inandığı ve ne zaman son verileceği asla kestirilemeyen yalan söyleme durumu olarak tanımlanır. Hoşa gitmeyen gerçekleri hoşa giden düşlemsel gerçeklerle yer değiştirmeyi tercih eden mitomanların yalan söylemelerindeki en temel amaç, yine yalanın kendisidir. Zira belli bir menfaat elde etmek üzere yalana başvurmamayan mitomanlar, sürekli zarara uğramayı göze alarak, tutarlı yalanlarını ömürleri boyunca sürdürürler. Bu bağlamda Abdülhak Şinasi Hisar'ın kaleme aldığı Fahim Bey ve Biz adlı romanın başkışisi Fahim Bey, gerek gerçek hayatta gerekse edebî eserlerde eşine az rastlanır mitoman bir karakter olarak ön plana çıkar. Kendi düşlemsel gerçekleri doğrultusunda yaşamayı tercih eden Fahim Bey, çevresindekileri de başarılı şekilde yalanlarına inandırır. Yazarın gerçek hayatta komşusu olduğu ve tanıma imkânı bulunduğu bir mitomani romanına taşıdığı bilgisi göz önünde bulundurulduğunda ise, romanın psikoloji ekseninde analiz edilmesi zorunlu hâle gelir. Zira bu özelliğiyle roman, diğer bir ifadeyle Fahim Bey'in yaşam öyküsü, âdeta klinik bir vakanın derlenip, araştırmacılara sunulduğu bir rapor hüviyetindedir.

Anahtar Kelimeler: Psikoloji, Mitomani, Yalan, Türk Romanı, Fahim Bey ve Biz

Abstract

Whether mythomania, which has been discussed and researched in the psychology community for more than a century, is a symptom of certain personality disorders and some syndromes, or a psychological disorder on its own, has not yet been agreed. However, when comparing the symptoms of personality disorders and syndromes in which mythomania is associated with unique behavioral patterns, it is thought that mythomania is more than a symptom. Mythomania, based on the fantastic lies of mythomanes who have been found not mentally ill through researches, is defined as a state of lying, which is not temporary or momentary, but lasts for a very long time, even for a lifetime, in which the person believes himself without breaking away from real life and never predicts when to end. The most fundamental purpose in lying of mythomanes, who prefer to replace unpleasant truths with pleasing phantom truths, is again the lie itself. Because mythomanes, who do not resort to lies in order to gain a certain benefit, continue their consistent lies throughout their lives, risking constant damage. In this context, Fahim Bey, the protagonist of the novel Fahim Bey ve Biz, written by Abdülhak Şinasi Hisar, stands out as a rare mythomaniac character both in real life and in literary works. Fahim Bey, who prefers to live in line with his own phantom realities, successfully persuades those around him to believe his lies. Considering the fact that the character is author's neighbor in real life and bringing a mythomane to his novel, it becomes necessary to analyze the novel in psychology. Because, from this standpoint, the novel, in other words, the life story of Fahim Bey, is like a report in which a clinical case is compiled and presented to researchers.

Key Words: Psychology, Mythomania, Lie, Turkish Novel, Fahim Bey ve Biz

Structured Abstract

Mythomania, which has been discussed in the field of psychology for more than a century and has been the subject of many studies, still has not lost its place and importance at the center of various discussions. Even today, when different views and approaches are focused on mythomania, it is not possible to determine whether it is a psychological disorder on its own, it is easily noticed that mythomania is associated with personality disorders or certain syndromes. However, according to the general acceptance, it is an undeniable fact that mythomania is more than a simple symptom for some disorders. In this context, it is known that mythomania is distinctly different from other disorders in which lying is a characteristic symptom. Considering the principle that every lie told in adulthood should be handled in a pathological dimension, leaving aside the phantasmagorical lies that people resort to in childhood and that are beneficial for personal development, it is accepted that the lies in adulthood are told with a goal-oriented, benefit-seeking and desire to avoid punishment. Therefore, in disorders where lying is a prominent symptom, it is emphasized that lying occurs for the purpose of the three mentioned conditions. However, it is a proven fact through research that mythomanes do not lie in terms of all three categories. Because the most basic purpose in the lies of the mythomanes is nothing but the lie itself.

Mythomania is defined as a state of lying that is not temporary or momentary, but lasts for a very long time, even for a lifetime, in which the person himself believes and cannot predict where it will end. In this respect, mythomanes do not only consciously replace the facts they do not like with their own imaginary realities, but also choose to live a life in line with their phantasy realities. In fact, they are so successful in behaving according to their phantasmagoric realities that they even manage to make people around them believe their own lies. Considering the principle that human and psychology constitute an inseparable whole, it is quite normal for novels as a literary genre to be intertwined with psychology because the author is a human being, the author collects data from the people around him, and the protagonists in the work are human beings. Fahim Bey, which is developed and presented to the reader in Abdülhak Şinasi Hisar's novel titled Fahim Bey ve Biz, stands out as a rare mythical character in Turkish novels.

In the present article, after giving general information about mythomania, by using the studies on mythomania in the psychiatry and psychology literature, the points where mythomania differs from other psychological problems are revealed. Then, the peculiar characteristics of mythomanes are determined and Fahim Bey, the protagonist of Fahim Bey ve Biz, published by Abdülhak Şinasi Hisar in 1941, is analyzed in the axis of mythomania. The character named Fahim Bey, allegedly inspired by a real-life neighbor of Abdülhak Şinasi Hisar and a person named Fatin Bey, whom he had the opportunity to observe, is a character that exhibits features that match exactly with the real-life neighbor of the writer, as far as it is learned from the memories of Yakup Kadri Karaosmanoğlu, one of the milestones of the Turkish novel. In this respect, the fact that the author observed and reflected a real mythomane that was very unlikely to be encountered in his environment, not only increases the value of the work, but also makes it necessary to analyze the novel on the axis of psychology. Because, with these features, the novel, in other words, Fahim Bey's life story, almost gains the identity of a report in which a clinical case is compiled and presented to researchers.

Throughout this article, in parallel with the case presentations in the field of psychology, Fahim Bey's life story, as far as the novel allows, has been tried to be analyzed chronologically and systematically, including the periods of youth, adulthood and old age. In this direction, it has been noticed that the person who left his mark on Fahim Bey's childhood and youth was his father. Fahim Bey's father, whom he adopts as a role model, stands out as a person who does not step back from helping people at the expense of being hurt, attaches importance to dignity and has great expectations from his son. Therefore, Fahim Bey's desire to be respected by his environment

and his desire to stand out clearly stems from his father. In addition, Fahim Bey's aim of not disappointing his father's hopes causes him to become a mythomane. Because Fahim Bey develops a personality in his mind with the aforementioned worries. However, after he realizes that he cannot reach the profile he has developed in his mind no matter what he does, he starts listing his lies one by one. Convinced that he cannot become the person he wants to be through his junior civil service, Fahim Bey establishes an imaginary company, rents a office to manage his imaginary business, and is busy with endless paperwork about his imaginary business. In fact, although he does not carry out any commercial activities, or even does not have a company, he prepares numerous files in which he records his commercial activities and even arranges them in several copies in case of the risk of loss.

Trying to portray himself as a great and very important businessperson, Fahim Bey spends his life developing various projects based on dreams and looking for partners. Even his wife not only believes that Fahim Bey is a serious businessperson, but also hopes that her husband will one day become an extremely wealthy businessperson. Fahim Bey, who manages to make almost everyone around him believe his lies and lives a life in accordance with his lies, throughout his life consisting of a big lie, is understood when he falls into financial difficulties and is removed from his office. However, Fahim Bey does not refrain from telling his imaginary commercial projects to those around him, even in his last years when he was very old, and even in his last years when no one respects him anymore. Fahim Bey, who believes his own lies and lives as his lies require, reveals that he is a mythomane character in the full sense of the word, never giving up on his lies for a moment, despite being constantly harmed, let alone gaining any benefit.

Giriş

*Fahim Bey, cidden, kendine mahsus bir hayal âleminde
yaşayan bir manyak, bir 'mythomane' olmuş değil miydi? (Hisar
2008: 118)*

Kelime anlamı itibarıyla, yalan söyleme veya abartmaya yönelik aşırı eğilim anlamına gelen *mythomania* (mitomani) (*The Penguin English Dictionary* 2004: 918), toplumun hayal gücünün etkisiyle biçim değiştiren ve hayali bir niteliğe sahip hikâye anlamındaki Yunanca *mythos* sözcüğü ile kişinin normal hâinden farklı ve abartılı davranışlar sergileme dürtüsü anlamındaki Latince *mania* sözcüğünün birleşiminden meydana gelir (Gürel ve Muter 2007: 554). Psikoloji âleminde bir asrı aşkın süredir tartışılan, üzerine araştırmalar yapılan mitomani, ilk kez *pseudologia fantastica* (düşlemsel yalan) adıyla 1891 yılında Alman Doktor Anton Delbruck tarafından psikoloji literatürüne kazandırılır. Delbruck, hastalarından bazılarının özel bir kategori edinmek üzere, olağan dışı ve orantısız yalanlar söylediklerini fark ederek, onların dile getirdikleri yalanları düşlemsel yalan olarak nitelendirir. Karşılaştığı durumu, histeriyle ilişkilendirmek suretiyle, düşlemsel yalanı histeri vakalarındaki aşırı derecede yalan söyleme şeklinde kendini gösteren bir semptom olarak değerlendirir (Dike 2017).

Psikoloji camiasında 1891 yılından bu yana düşlemsel yalan adının yanı sıra, *pathologic lying* (patolojik yalan) (Thom vd. 2017: 1), *morbid lying* (hastalıklı yalan) (Dike vd. 2005: 343) gibi adlarla da anılan mitomani, adlandırılmasındaki gibi, tanımlanmasında da henüz uzlaşıya varılmamış bir mevzu olarak ön plana çıkar. Mitomani, William Healy ile Mary Tenney Healy tarafından, gözlem esnasında kesinlikle akıl hastalığı bulunmadığı, zihinsel bir özur taşımadığı veya epileptik olmadığı anlaşılan bir kişinin geçici süreliğine veya anlık değil, uzun müddetli, hatta ömrü boyunca sürdürdüğü, kendinin de inandığı ve nerede son vereceği kestirilemeyen yalan söyleme durumu olarak tanımlanır (1915: 3). Daha sonra Otto Fenichel mitomaniyi, hoş gitmeyen gerçeklerin yadsınıp, hoş gidenlerle yer değiştirilmesiyle geliştirilen bir savunma düzeneği şeklinde tanımlar (1939: 140). Graham E. Powell, Gisli H. Gudjonsson ve Paul Mullen ise, yaptıkları müşterek çalışma aracılığıyla mitomaniyi, genellikle karmaşık bir aldatma sistemi üzerine kurulu, fantastik yalan dokusu içeren büyük çarpıtmalar olarak tanımlamayı uygun bulurlar (1983: 141).

Henüz başlı başına bir hastalık olup olmadığı tartışılan mitomani, genel olarak B kümesi kişilik bozukluklarıyla, diğer bir ifadeyle dramatik kişilik bozukluklarıyla ve belli başlı sendromlarla ilişkilendirilir. Dolayısıyla bir hastalık mı, yoksa bazı hastalıklarda gözlemlenen bir semptom mu olduğu hâlâ tartışılmaya devam eden mitomaninin, tüm tartışmalara rağmen, karakteristik özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, diğer hastalıklara semptom teşkil etmekten fazlasını ifade ettiği ve sıradan yalanlarla kıyaslandığında, onlardan belirgin şekilde ayrıldığı kolaylıkla fark edilir. Zira sıradan yalanlar; hedefe yönelik, somut düzeyde menfaat sağlamak için veya cezayı önlemek amacıyla söylenirken, patolojik yalanların belli bir amaç doğrultusunda söylenmediği bilinmektedir. Bir başka deyişle, patolojik yalanlardaki amaç, doğrudan yalanın kendisinden başka bir şey değildir. Bu bakımdan kendi yalanlarına inanıp, yalanları doğrultusunda hayat süren herhangi bir mitoman, maddi bir menfaat elde etmediğinin bilincinde olmasına, hatta

bu durumdan zarar gördüğünü bilmesine rağmen, sadece ruhsal doyuma ulaşmak amacıyla tutarlı yalanlarını sürdürmeye ve onlara göre yaşamaya devam eder (Dike vd. 2005: 343).

Psikiyatristler tarafından çocukluk döneminde söylenen düşlemsel yalanlar zararsız, hatta gelişim açısından faydalı bulunurken, erişkinlikte görülen düşlemsel yalanların genellikle kişilik bozukluğuna işaret ettiği kabul edilir. Dolayısıyla yetişkinlik döneminde söylenen yalanlar, çocukluktakilerin aksine patolojik boyutta ele alınır. Bu bakımdan, yetişkinlerin başvurdukları yalanların patolojik yalanlar ve gündelik yalanlar olmak üzere tasnif edilmesine dahi karşı çıkan görüşler söz konusudur. Çünkü bazı psikiyatristlere göre, yetişkinlikte yalan söyleme, her koşulda patolojik bir durum teşkil eder (Arslan ve Evlice 1995: 70). Dönemsel olmaktan ziyade, bir kişilik özelliği olarak belirginleşen mitomani de insan hayatını kapsayacak boyutta sistemli bir yalanlar bütünü meydana getirdiğinden, genellikle antisosyal (toplumdışı), borderline (sınırdaki), histriyonik ve narsistik (özsever) kişilik bozukluklarından ibaret, dramatik kişilik bozukluklarıyla ilişkilendirilir veya onlara ait bir semptom olarak ele alınır. Ayrıca en belirgin bulgularını yalanın teşkil ettiği Ganser, Wernicke-Korsakoff ve Munchausen sendromlarıyla alakalı olduğu da düşünülür.

Mitomani ile mevzubahis kişilik bozuklukları mukayese edildiğinde, mitomaninin daha farklı ve kendine mahsus niteliklerinin bulunduğu anlaşılır. Söz gelimi, sosyopat veya psikopat olarak adlandırılan antisosyal kişilik bozukluğu olan kişilerin genellikle başkalarının haklarını ihlal ettikleri, sosyal norm ve âdetleri dikkate almadıkları, kanun dışı davranışlarda bulunmaktan çekinmedikleri bilinir (DSM-5 2014: 331). Ayrıca suç işledikten sonra, pişmanlık duymadıkları gibi, kendilerini haklı görme eğiliminde oldukları da aşikârdır. Antisosyal kişilikler, buldukları duruma göre sıkça yalan söylemekle kalmayıp, takma adlar kullanırlar. Dürtüsel davrandıkları için taahhütlerini yerine getirmeyen, çıkar elde edebilmek için insanları aldatmaktan geri durmazlar (Nevid vd. 2020: 457). Fakat yalan ve dolayısıyla aldatmaya meyyal olan antisosyal kişilik bozukluğu yaşayan kimseler, menfaat elde etmek üzere yalana başvururlarken, mitomanlar herhangi bir maddi çıkar elde etmeye çalışmadıklarından, diğer insanlara zarar verme eğiliminde de değillerdir (Dike 2017). Hatta mitomanlar, araştırmalar doğrultusunda, ortalama bir zekâyâ sahip, fakat oldukça üst düzeyde konuşma kabiliyeti sergileyebilen kimseler olarak tasvir edilirler (Thom vd. 2017: 3). Ayrıca kişi, menfaat elde etme amacı gütmeksizin, olmayı arzuladığı kendi ideal ve kurgusal insan tipine göre hareket etmeye çalışacağından, suça veya diğer insanlara zarar vermeye azmetmesi pek de ideal, gerekli veya tercih edilebilir bir durum gibi görünmemektedir.

Derin boşluk hissi, gerçek veya hayalî terk edilmeden kaçınma çabası, strese bağlı paranoya, kararsız ve kırılğan öz güvenin yanı sıra, tutarsız benlik algısıyla kendini gösteren sınırdaki kişilik bozukluğunda, kişinin sergilediği dengesiz ruh hâlleri ön plana çıkar (DSM-5 2014: 332). Kendilerine zarar vermeye ve intihara meyyal olan sınırdaki kişilik bozukluğu yaşayan kimselerin yaşadıkları kimlik karmaşası, insanlarla aralarındaki ilişkilere de yansır. Böylelikle dengesiz ve son derece yoğun ilişkiler yaşamakla kalmayıp, insanları bir anda gözlerinde büyütüp göklere çıkarabildikleri gibi, en ufak bir olayda onları yerin dibine sokabilirler (Butcher vd. 2013: 656). Dürtüleriyle hareket ettiklerinden tutarlı davranmayan, sıkça öfke nöbetleri geçiren sınırdaki kişilik bozukluğundan muzdarip kişilerin aksine mitomanlar, yalanlara dayalı da olsa, kendilerine dair son derece tutarlı ve istikrarlı görüş

sahibi kişilerdir. Duygusal düzensizlik sergilemeyen mitomanların intihara meyletmeleri de söz konusu değildir (Dike 2017).

Dikkat çekmeye yönelik aşırı davranışlar ve duygusallıkla belirginleşen histriyonik kişilik bozukluğu yaşayan kimseler, sürekli ilgi odağı olmak istediklerinden, dikkatin merkezinde olmadıkları durumlarda rahatsızlık hissederler. Hızlı değişen ve yüzeysel boyutta kalan duygular yaşayıp, ilgiyi üzerlerinde toplamaya çalışırlar. Bu doğrultuda fiziksel görüntülerine sürekli özen gösterip, dikkat çekmeye çalışırlar (DSM-5 2014: 333). Diğer bir ifadeyle sürekli gösteriş yapmak suretiyle, yapmacık davranır ve duygularını aşırı abartılı şekilde yansıtırlar. Başkalarını etkilemeye yönelik, ayrıntıdan yoksun konuşma tarzlarıyla kendilerini ön plana çıkarmaya çalışan histriyonik kimseler, telkine yatkın, kişi ve olaylardan kolay etkilenen kimselerdir (Millon vd. 2020: 400-401). Yalana genellikle ilgi odağı olmak için başından geçen olayları abartmak amacıyla başvurdukları bilinen histriyonik kişilerin, kimi zaman ilgi çekmek için yalan öyküler uydurdukları da olur. Dolayısıyla yalanları, amaca ulaşmak için söylenen yalanlar olmakla birlikte, teatral tarzda söylenen yalanlardır ve iyi oynanırsa, daha başarılı olabilecek niteliktedir. Histriyonik kişilerin gelip geçici yaşam tarzları doğrultusunda, ilgi görebilmek için duruma göre değişen tutarsız yalanlar söylemelerinin aksine mitomanlar, bir ömür boyu sürebilecek, hatta yaşam biçimi hâlini alabilecek tutarlı yalanlara başvururlar (Dike 2017). Buna ilaveten, sadece diğer insanların ilgisini çekmek üzere değil, kendi iç dünyalarında doyuma ulaşabilmek için yalan söylerler.

Karakteristik özellikleri arasında abartılı düzeyde benlik duygusu, takdir edilme kaygısı ve empati yoksunluğu bulunan narsistik kişilik bozukluğunda kişi, kendinin çok önemli olduğu duygusunu taşır. Güç, başarı ve çekiciliğin büyümesine kendini kaptıran narsistler, kendilerinin özel ve eşi bulunmaz kişiler olduklarını düşünürler. Küstah, kendini beğenmiş davranış ve tutumlar sergilemekle kalmaz, başarılı kimseleri kıskanır ve herkes tarafından kıskanıldıklarını zannederler (DSM-5 2014: 333-334). Kendi başarı ve kabiliyetlerini sürekli abartıp, başkalarının duygu, düşünce ve haklarını önemsemesizler. Sürekli övgü beklentisi içindeki narsistler, kendilerini yüceltmek ve ön plana çıkmak amacıyla yalana yönelirler. Ayrıca kendilerinden daha başarılı buldukları insanların itibarlarını kaybetmeleri için de yalan söylemekten çekinmezler. Kendi amaçları doğrultusunda diğer insanları kullanmak üzere yalan söyledikleri de görülür. Narsistik kişilik bozukluğuna sahip kişilerin aksine mitomanlar, yalanı var olan sınırlı yeteneklerini abartıp, takdir toplamak üzere değil, gerçek hayatın yükümlülüklerinden kaçıp, bunaldıkları gerçekleri hayalleriyle yer değiştirmek üzere kullanırlar. İnsanları kullanmak veya itibarsızlaştırıp onların önüne geçmek gibi bir amaçları da söz konusu değildir (Dike 2017).

Mitomaninin ilişkili olduğu düşünülen sendromların başında ise, Ganser sendromu gelir. Hakkındaki ilk çalışma hapishanedeki üç mahkûm üzerinde gerçekleştirildiğinden hapishane ruh hastalığı olarak da bilinen Ganser sendromu, yapay bozukluklardan biri olarak kabul edilir. Ayırıcı tanısı hastanın kendisine sorulan çok kolay soruların cevaplarına yakın, fakat hatalı cevaplar vermesidir. Yanıtlar bu özellikleriyle, soruyu soran kişide, hasta tarafından sorunun amacının bir şekilde bilindiği hissini uyandırır. Hasta tarafından üzerinde ciddiyetle düşünüldükten sonra verilen, doğru cevaba oldukça yakın yanlış yanıtlar, soruyu soran kişide doğru yanıtın da hasta tarafından bilindiği şüphesini uyandırabilir. Ayrıca aralıklarla sorulan aynı soruya hastanın çelişkili cevaplar verdiği de gözlemlenir (Yaluğ vd.

2016: 174-175). Ganser sendromu yaşayan kişilerin aksine mitomanlar, cevabı açıkça bilinen sorulara kasıtlı olarak yakın fakat hatalı cevaplar verme eğilimiyle yalan söylemezler. Cevapları esnasında çelişkiye düşmedikleri de bilinen mitomanlar, saçma cevapları aracılığıyla kendilerinde psikolojik bir rahatsızlık varmış imajı yaratmaya çalışmazlar.

Aşırı alkol tüketimi veya açlık grevi gibi uzun süre aç kalma durumlarının yanı sıra, kafa travması veya beyin tümörleri gibi fiziksel rahatsızlıkların sebep olduğu bellek boşluklarının doldurulmasına yönelik konfabulasyon, diğer bir ifadeyle öykü uydurma tavrını ifade eden Wernicke-Korsakoff sendromunda, istemsizce uydurulan yalanlar söz konusudur (Gündoğar ve Demirci 2007: 173-174). Dolayısıyla yalan söylediğinin bilincinde olmayan hasta, belleğindeki boşlukları doldurmak için anlık ve değişken yalanlara başvurur. Fakat mitomanların geçmişlerinde bellek yitimine yol açacak belli durumlar gözlemlenmediği gibi, dile getirdikleri yalanları istemsizce söylemedikleri, tam aksine gerçek hayattan kopmaksızın bilinçli şekilde yalan söyledikleri bilinmektedir.

Munchausen sendromu ise, sağlıklı olmasına rağmen, hasta olduğuna inanan kişinin hastaneleri dolaşp, kendine dair hastalık öyküleri anlatmasından ibarettir. Munchausen sendromu yaşayan kişinin temel amacı, insanları hasta olduğuna inandırmak suretiyle ilgi çekmektir. Bu doğrultuda kişi, kendine insülin enjekte ederek kan şekerinin düşük olduğunu, kendinden çok miktarda kan alarak anemi hastası olduğunu iddia edebileceği gibi, kendine enjeksiyonla enfeksiyon bulaştırabilir. Ameliyat geçirmesi durumunda, bilinçli şekilde yarasına zarar verip, yarasının iyileşmemesini sağlayabilir (Türkçüer vd. 2010: 38-40). Benimsediği hasta rolünü çevresindekilere kabul ettirme gayesi güden kişiler, halk arasında hastalık hastası olarak nitelendirilirler. Munchausen sendromunun bir çeşit malingering (temaruz) olduğu da düşünülür. Temaruzun karakteristik özelliklerine bakıldığında ise kişinin okul, iş veya askerlik gibi yükümlülüklerden sıyrılmak, cezadan kurtulmak veya maddi menfaat elde etmek için fiziksel veya ruhsal bir hastalığı varmış gibi davrandığı fark edilir. Buna karşılık mitomanlar, menfaat peşinde koşmadıkları gibi, yalanlarını insanlara hasta olduklarına inandırmak için söylemezler. Zira benliklerini tatmin etmek üzere kendi sanal gerçeklerini oluştururlarken, insanlar tarafından âciz olduklarının düşünülmesini istemezler.

Mitomaninin ilişkili görüldüğü diğer psikolojik rahatsızlıklardan ayrılıp, başlı başına bir hastalık olarak kabul edilmesi gelecek zamanda gerçekleşebilecek bir faaliyet olmasına rağmen, mitomani teriminin isim babası Ferdinand Dupre, 1905 yılı itibarıyla mitomaniye dair üç temel ölçüt ileri sürer. Mevzubahis ölçütler; mitomanların dile getirdikleri anlatıların gerçekle veya reel dünyayla bağlantısının olması, öykülerin değiştirilmeden sürdürülebilmesi ve öykülerdeki kahraman veya kurbanın daima anlatan kişinin kendisi olmasıdır (Arslan ve Evlice 1995: 71). Dupre'den bu yana konu üzerine yapılmış çalışmalarda ise, mitomaniye dair ortak kabul görmüş dört özellik ön plana çıkar. Söz konusu özelliklerden ilki, mitomanların anlattıkları öyküler aracılığıyla herhangi bir somut menfaat elde etmeye çalışmadıklarıdır. İkincisi, yalana dayalı öykülerin niteliklerine bakıldığında, öykülerin dramatik, fazlaca detaylı, tutarlı, renkli ve somut dünyadan bağımsız olmadığıdır. Üçüncüsü, hikâyeleri esnasında kendilerini kahraman veya kurban olarak yansıtan mitomanların sadece saygı ve sempati kazanmaya çalışmalarıdır. Sonuncusu ise, söylenen yalanlar bilinçli bir aldatma ile sanrı arasında bulunduğundan, mitomanların kendi hikâyelerine kendilerinin de inanmaları ve hayatlarını bu yalanlara göre düzenlemeleridir (Thom vd. 2017: 2-3).

Mitomani, dışsal bir sebepten ziyade, kendi kişiliğinden memnun olmayan kimselerin gerçek kişiliklerini gizleyip, saygı görme arzusunun yanı sıra, toplumsal statü edinme veya sempati toplama isteği gibi içsel dinamiklerin tesiriyle yeni bir kişilik yaratmaları sonucunda ortaya çıkar (Dike vd. 2005: 343). Mitomanlar, somut gerçeklere değil, kendi gerçeklerine göre yarattıkları yeni ve kendilerine göre ideal olan bu kişilik sayesinde, gündelik hayatın yükümlülükleri ve stresinden kaçabilme imkânı bulurlar (Thom vd. 2017: 3). Böylelikle kendilerini daha mutlu hissetmekle kalmayıp, ruhsal doyuma ulaşmaya da başlayan mitomanlar, giderek kendi yarattıkları yalanlara alışmak suretiyle, bu yalanlara uygun şekilde davranmaya başlarlar. Gerçek dünyadan kopmaksızın, kendi yalanlarını istikrarlı şekilde söylemeye devam ederek, bir ömür boyunca bu yalanları sürdürmekten vazgeçmeyebilirler. Çünkü öznel gerçekliğin verdiği tatmin edici duygu durumu, vazgeçilmesi kolay olmadığından veya elde edilmeye çalışılan bir durum olduğundan, zaman ve zemine göre değiştirilmeyen yalanlar, bir ömre yayılabilme imkânı bulur. Ancak kişi gerçeklerle yüz yüze getirildiğinde, gerçekleri inkâr etme gereği duymaz (Arslan ve Evlice 1995: 70). Zira bir mitoman, bilinçsiz şekilde hikâyeler uyduramaz. Diğer bir ifadeyle ileri sürdüğü kişiliğin ve anlattıklarının aslında kendi hayalleri olduğunun farkındadır. Dolayısıyla mitomanlar herkes tarafından bilinen ve kabul gören gerçekleri değil, kendi gerçeklerini yaşama arzusundaki kişilerdir.

Abdülhak Şinasi Hisar'ın 1941 yılında yayımlanan *Fahim Bey ve Biz* romanının başkışısı Fahim Bey'in de romanda yansıtılan kişilik özelliklerine dikkat edildiğinde, yazar tarafından mitoman bir karakter geliştirildiği kolaylıkla fark edilir. Fahim Bey'i babasının mektep ve gençlik arkadaşı olması münasebetiyle tanıma imkânı bulan anlatıcı, bir gün gazetelerde "*Hazin bir vefat*" başlığı altında Fahim Bey'in ölüm ilanına rastlar ve bunun üzerine hakkında kanaat sahibi olduğu Fahim Bey'in öyküsünü anlatmaya başlar. Ölüm ilanı aracılığıyla Fahim Bey'in ömrü boyunca çevresindekiler tarafından nasıl tanındığına dair önemli ipuçları mevcuttur. Vefat ilanında "*Bursa eşrafından, eski maslahatgüzarlarımızdan, Tütün İnhisarı İdaresi mütercimi Ahmet Fahim Bey, eceli mev'udıyla vefat etmiştir. Merhum her cihetle faziletli, hür fikirli, geniş bilgili, çok nezaketli, şahsına hürmet telkin ettirmiş ve dostları tarafından çok sevilmiş bir zattı. Vefatı zayıttandır. Mevlâ rahmet eyliye.*" (Hisar 2008: 7) ifadeleriyle Fahim Bey genel olarak tanıtır. Daha sonra, tanıdığı bir kişinin vefat haberini almış olmanın tesiriyle söze başlayan anlatıcının hatırlayıp, dile getirdikleriyle tanınabilen Fahim Bey, roman boyunca kimi zaman anlatıcının şahsi görüşlerini, kimi zaman anlatıcının kendi babasından Fahim Bey'e dair dinlediklerini, kimi zaman da yine anlatıcının Fahim Bey'i tanıyanlardan işittiklerini aktarmasıyla okura sunulur.

Yazarın Fahim Bey'i doğrudan Fahim Bey aracılığıyla anlatmak yerine, anlatıcı ve anlatıcının duydukları aracılığıyla okura sunmasındaki temel sebebin, Fahim Bey'in aslında bir mitoman olduğunun anlaşılmasını sağlamak olduğu düşünülebilir. Zira romanın başkışısı Fahim Bey, kendi serüvenini kendinin dile getirmesi durumunda, onun öznel gerçeklerine okur da inanmak zorunda kalacak, dolayısıyla Fahim Bey'in yalanlar üzerine inşa ettiği hayatının aslında gerçek olmadığı anlaşılacaktır. Yazarın takındığı bu tavır, mitomanların anlattıklarının gerçek hayattan kopuk olmaması münasebetiyle, onların düşlemsel yalanlarının gerçek olup olmadığının yakınlarından teyit edilmeye muhtaç olma durumuyla aynı doğrultudadır. Anlatıcı, kendi çocukluk döneminde, yetişkin bir kişi olan Fahim Bey'i tanır ve böylelikle hem bir çocuk, hem bir genç, hem de bir yetişkin gözü ve

bilinciyle Fahim Bey'e dair gözlem, hatıra ve düşüncelerini beyan eder (2008: 70). Diğer bir ifadeyle Fahim Bey yetişkinlikten ihtiyarlığa doğru ilerlerken, anlatıcı da büyür ve gitgide olgunlaşır.

Roman boyunca anlatıcının Fahim Bey'in hayatını âdetâ kronolojik şekilde yansıtırken, aslında kendi hatıralarını kaleme almış gibi davranması, okurda anlatıcının doğrudan yazarın kendisi olduğu veya olabileceği düşüncesini uyandırır. Ayrıca anlatıcının Fahim Bey'le yaşadığı her bir hatırasını beyan ettikten sonra, muhakkak o hatırayla alakalı deneme üslubuyla hayata, insana ve hatta insanlığa dair genel geçer felsefi ve bir o kadar da şahsi görüşler beyan etmesi, anlatıcının Abdülhak Şinasi Hisar'ın kendisi olduğuna dair görüşü kuvvetlendirir. Bu doğrultuda yazarın yakın dostu Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Fahim Bey'e dair tespitleri de göz ardı edilmemelidir. Zira Yakup Kadri, Fahim Bey'in sadece kurgusal bir kahraman olmadığını, tam aksine yazarın tanıma ve gözlemeleme imkânı bulduğu bir komşusu olduğunu ileri sürer. Gerçek adının Fatin Bey olduğunu söyleyip, kendinin de Abdülhak Şinasi Hisar'la birlikte katıldığı komşu toplantıları esnasında Fatin Bey'le tanıştığını belirten Yakup Kadri, Fatin Bey'in romandaki Fahim Bey'le birebir örtüşen niteliklerinden bahseder.

Yakup Kadri'nin belirttiklerine göre Fatin Bey, vaktinden önce emekliye ayrılmış bir memurdur. Böyle bir duruma maruz kalmış hemen her eski memur gibi, çekingen ve düşünceli bir hâl içerisinde, daha çok suskun kalmayı tercih eden bir şahıstır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun da bizzat bulunduğu komşu meclislerinde neredeyse hiç konuşmayan, düşünceli tavırlarıyla âdetâ bekleyen Fatin Bey, sözü daima tuttuğunu koparan eşine bırakmayı seçer. Fatin Bey'in eşi ise, dönüp dolaşp, her seferinde sözü Fatin Bey'in uğraştığını iddia ettiği, fakat bir türlü gerçekleşmeyen bir işten söz eder. Mevzubahis muhayyel iş, eşinin dile getirdiklerine bakılırsa, Fatin Bey'in ailecek bütün sıkıntılarından kurtulacağı, hatta zenginliğe erişeceği bir iştir (Karaosmanoğlu 1969: 304).

1. Fahim Bey'in Gençlik Dönemi

Anlatıcı, ilk gençlik dönemine adım attığı yıllarda, kendi babasıyla yaşıt Fahim Bey'i orta yaşlarını idrak eden bir kişi olarak tanır. Dolayısıyla Fahim Bey'in gençlik yıllarına dair bilgileri babasından dinlediği hatıralar vasıtasıyla romana yansıtır (2008: 10). Bursa'da saygın bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Fahim Bey'in kişiliğinin gelişmesinde babası önemli bir figür teşkil eder. Bursa eşrafından varsıl, iyi niyetli ve yardım sever bir kişi olarak tanıtılan Fahim Bey'in babası, olur olmaz herkese kefil olup, her sene birkaç bin lira kefalet ödemek zorunda kalan bir şahıstır. İyi niyeti ve biraz da saflığı nedeniyle Fahim Bey'in babasının sürekli zarara uğramasına gönlü razı olmayan dönemin Bursa valisi, bir gün onu yanına çağırır ve birine kefil olmadan önce kendisine danışmasının faydalı olacağını söyler. Böylelikle vali, kefil olunacak kişiyi tahkik ettirip, Fahim Bey'in babasına kefil olup olamayacağına dair bilgi vereceğini ve böylelikle zarara uğramayacağını belirtir. Devlet erkânına saygısı gereği bu teklifi kabul etmek zorunda kalan Fahim Bey'in babası, pek çok kez çeşitli kimselere kefil olmak üzere valiye başvurularda bulunur. Ancak valinin tahkikatları sürekli olumsuz çıkar. Bunun üzerine Fahim Bey'in babası, bir gün valinin huzuruna çıkarak, böyle giderse, kimseye kefil olamayacağına dair serzenişte bulunur (2008: 12).

Zarara uğrayacağını bilmesine, hatta hemen her seferinde tecrübe etmesine rağmen, umumi yardımlaşma fikrinden hiç geri adım atmayan Fahim Bey'in babasının pek de normal olmayan yardım severliği, Fahim Bey'e de intikal eder. Fahim Bey'in gitgide bir mitoman hâline geleceği süreç işte bu noktadan itibaren başlar. Zira Fahim Bey, eğitim gördüğü Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nin son sınıfına geldiğinde, kendinden iki yıl evvel aynı mektepten birincilikle mezun olmuş yakın bir arkadaşından mektup alır. Mektupta arkadaşı, çok istemesine ve çaba göstermesine rağmen tıbbiyeye giremediğinden bahseder. Aldığı haber üzerine beyninden vurulmuşa dönüp, derhâl bir şeyler yapması gerektiğini düşünen Fahim Bey, hiç vakit kaybetmeden pek çok dostuyla görüşüp, nüfuzlu kişilerin delaletine başvurmak suretiyle, aynı hafta içerisinde arkadaşının tıbbiyeye alınması işini halleder (2008: 13). Ancak aynı iş bitirici tavrı kendi mezun olduktan sonra, kendi için sergilemez. Mezuniyetinin ardından iş bulma noktasında uzun süre sıkıntılar çekmesine rağmen, kimseden yardım istemeyen Fahim Bey, şahsı için yardıma başvurmayı âcizlik olarak görür. Kendine yönelik herhangi bir yardım eliyle gerçekleşecek iltiması gururundan ödün verme olarak değerlendirir. Dolayısıyla Fahim Bey, kendi menfaatleri doğrultusunda hareket etmek yerine, başkalarının menfaatlerine hizmet etmeyi tercih eder. Dolayısıyla, kendisi için bir şeyler başarıp, böylece tatmin olmaktansa, gerek yardım ettiği kimse, gerekse ettiği yardımlara şahit olan kimseler tarafından takdir edilerek ruhsal doyuma ulaşmayı yeterli görür.

Fahim Bey, mektepten mezun olunca, Bursa'ya ailesini ziyarete gider. Babası, Fahim Bey'e bundan sonra ne yapmayı planladığını sorar. Fahim Bey de Hariciye'ye girip, maaşa geçeceğini ve kendine bir ev tutacağını ifade eder. Ayrıca parasal açıdan artık babasının yardımına ihtiyaç duymayacağını, bu nedenle de kendisi için endişelenmemesi gerektiğini babasına söyler. Böylece ilk yalanı olmasa dahi, ilk hayalini dile getirmiş olan Fahim Bey, babasından hayır duası alarak İstanbul'a döner. İstanbul'a döner dönmez ilk iş olarak henüz maaşa geçmemesine ve tek başına yaşamasına rağmen, son derece büyük bir konak kiralar. Ancak bir odasını kendine yetecek kadar eşyayla doldurabildiği boş konakta keman çalarak, ümit ettiği güzel günlerin gelmesini beklemeye başlar. Arkadaşları tarafından bu kadar büyük ve maliyetli bir konak kiralaması yadırganan Fahim Bey, bir bakıma arkadaşlarına ve ailesine kendini ispat etmek istediğinden, dürtüsel davranarak kirasını ödeyemediği, eşyalarla dolduramadığı konakta yaşama gereği duyar.

Arkadaşları ona 'A birader!' derlermiş, 'yapayalnızsın! Bir küçük ev sanki senin neyine yetmez? Bu kocaman konaktan ne hayır beklersin?' Fakat o bütün bu sözlere karşı vakarlı bir ciddiyetle 'Aman, olmaz, birader! Bursa'dan gelen giden bulunur! Siz bilmezsiniz, memlekette bizim mevkiimize pek ehemmiyet verirler. Benim burada nasıl yaşadığımı görenler gidip babama da söylerler. İhtiyarlık vaktinde yüreği hoş olsun! Biraz borçlanırım, ama, zarar yok, bir gün olur bütün borçlarımı öderim!' dermiş. (2008: 14)

Kendini gerçekte olduğundan daha varsıl, daha önemli gösterebilmek için, borçlanmak pahasına konak yaşantısını sürdürerek, sahte bir kişilik yaratmaya başlayan Fahim Bey, Bursa'dan geleni gideni olmadığı gibi, başlamayı ümit ettiği memuriyete de bir türlü başlayamaz. Maaşa geçmenin, terfi etmenin hep iltimasa bağlı olduğu bir dönemde, kimsenin yardımına başvurmadan, istikbalinden emin şekilde, sanki bir işi varmışçasına

düzenli olarak her gün aynı saatte Hariciye'ye gidip, eli boş konağına dönerek, hayli zaman geçirir. Âdeta hayallerini sığdırmak için kiraladığı büyük konağın borçları da artmaya başlayınca, Fahim Bey'in dostları onun için endişelenmeye başlarlar. İşsiz olması münasebetiyle hâlinin ne olacağını sormaya yeltenen veya durumuna acıyan arkadaşlarına, yakın zamanda mühim bir yerden haber beklediğini veya kabinenin değişeceğine dair duyular aldığını ve değişikliğin hemen ardından kendine verilmiş sözler olduğunu ifade ederek, somut düzeyde ilk yalanlarını söylemeye başlar (2008: 14).

Epey bir zaman işsiz kaldıktan sonra, Hariciye'de ufak bir memuriyete kabul edilen, fakat neredeyse yok denecek kadar az bir maaşa bağlanan Fahim Bey, sevincini babasıyla paylaşmak üzere kaleme alıp, gönderdiği mektupta, gayet dolgun bir maaşla memuriyete başladığını söyler. Böylece Fahim Bey, gitgide artacak olan patolojik yalanlarına bir yenisini daha eklemiş olur (2008: 15). Aradan bir müddet geçtikten sonra, rahatsızlanan babasının doktorlara görünmek üzere İstanbul'a geleceği haberini alan Fahim Bey, çok büyük bir telaşa kapılır. Çünkü boş bir konakta geçim sıkıntısı çektiğinin babası tarafından görülmesini istemez. Durumunun pek de parlak olmadığını bilincinde olan Fahim Bey, derhâl sarraf Taşçıyan Serkis'ten yüksek faizle borç para alır. Aldığı parayla konağın boş odalarını eşyalarla donatır ve babasını gerektiği gibi ağırlamayı amaçlar. Babasının İstanbul'a vardığı gün talihin pek de gülmediği veya nadiren güldüğü Fahim Bey, memuriyette rıfatlı rütbesine nail olur. Babası ise, oğlunun dayalı döşeli ve gösterişli bir konakta yaşam sürdürdüğünü, durumunun gayet iyi olduğunu ve memuriyette yükselmeye başladığını görünce gurur duyar. Ardından oğluluca iftihar ettiğini söyleyerek, ilerde fahametli de olabilmesi için dua eder ve muayene olduktan sonra Bursa'ya geri döner. Zaten borç batağındaki Fahim Bey, yine dürtüleriyle hareket ederek, babasını aldatmak üzere giriştiği bu macerayla daha da büyük borçların altına girer. Ancak babasını memnun etmenin verdiği hazzın parayla ölçülemeyeceğini düşünerek, borçlarını pek de dert etmez.

O zaman Fahim Bey'in hazzından ve gururundan gözleri yaşarmış. İçinden babasının kendisine gösterdiği bu itimada ve teveccühe lâyük olmaya ahdetmiş. Bu görüşmelerini arkadaşlarına anlatırken 'İşte size karşı hattı hareketimdeki hakkımı ispat ettim ve bütün emeklerimin mükâfata erdim. Bunu artık ne pahasına ödersem ödeyeyim, duymuş olduğum bu hazzı ruhani bana kâfidir!' demiş. (2008: 16)

Sadece takdir toplama arzusuyla yaratmaya başladığı sahte kişiliğin giderek esiri olmaya başlayan Fahim Bey, bir müddet sonra geçirdiği ameliyattan kurtulamayan babasının vefat haberini alır. Babasından geriye kalan mirastan edindiği parayla biraz olsun rahatlayan Fahim Bey, yine de borçlarından tam olarak kurtulamaz. Buna rağmen, Bursa'daki baba evinin kardeşleri tarafından satılıp, paranın pay edilmesine ağabey olarak göz yummaz. Yıllarca borçlarıyla mücadele etmeye devam edecek olan Fahim Bey'de bu aşamadan itibaren yalanların yanı sıra, aşırı derecede abartılı davranışlar boy göstermeye başlar. Söz gelimi, bir aralık İstanbul'a büyük bir Fransız tiyatro kumpanyası gelir. Arkadaşlarıyla birlikte kumpanyanın oyunlarını takip etmeye başlayan Fahim Bey, tiyatronun müdavimi olur ve hiçbir oyunu kaçırmaz. Sürekli oyuncular arasında bulunan meşhur bir aktrisin meziyetlerinden söz eder hâle gelen Fahim Bey, birkaç gün içerisinde sadece sahnede gördüğü aktrise çılgıncasına âşık olur. Onunla tanışmak için elinden gelini yapar ve sonunda

aktrise kendini takdim ettirmeyi başarır. Yanındakiler tarafından iyi derecede Fransızca bilen ve istikbali parlak bir Hariciye memuru olarak takdim edilen Fahim Bey, aktrisin karşısında tek kelime edemez. Heyecana kapılıp diz çöker ve sadece “*Madam... Madam...*” hitabında bulunarak, gözyaşlarına boğulur.

Arkadaşlarının güçlkle yerden kaldırabildikleri Fahim Bey, bir ilah seviyesine yükselttiği bu aktris için bir fedakârlık yapma gereği, hatta zorunluluğu hisseder. Birkaç gün sonra kumpanyanın İstanbul’dan ayrılacağı gün, âşık olduğu aktrise bir hediye sunmayı planlar. Ancak bu türden kimselere hediye almanın kendi haddini aştığına kanaat getirerek, sadece bir demet çiçek yaptırmaya karar verir. Ancak tüm parasını harcamak suretiyle tanzim ettirdiği buket öylesine büyük olur ki, buketin Sirkeci tren garına taşınabilmesi için araca yüklenmesi gerekir. Trenden içeri zorlukla sokulan çiçek demeti, aktrisin kompartımanına sığmayacağı için, lokantalı vagonun bir köşesine gönderilir. Oriyant Ekspres hareket etmeye başladığında kendisini uğurlamaya gelen topluluğa mendilini sallamak üzere camdan dışarı doğru eğilen aktris karşısında Fahim Bey ise, hıçkırıklara boğularak, bir çocuk gibi gözyaşları dökmeye başlar (2008: 17). Fakat aktris Fahim Bey’in farkında bile değildir. Dolayısıyla Fahim Bey’in gark olduğu hissiyat, aslında tek taraflı, diğer bir ifadeyle kendi düşlerinde büyüttüğü ve kendinin de inandığı bir aşktan ibarettir.

Fahim Bey, gençlik yılları esnasında, bir müddet Çetine elçiliğinin kâtipliğinde bulunur. Oradaki maslahatgüzarın intihar etmesi üzerine, elçilik boş kalınca, birkaç günlüğüne vekâleten de olsa, maslahatgüzarlık görevini üstlenir. Karşılaştığı durumları fazlasıyla abartmaya meyyal bir kişi olan Fahim Bey, elbette bu durumu da son derece büyük bir vaka olarak algılar ve öyle yansıtmaya çalışır. Oysaki sadece birkaç günlüğüne maslahatgüzarlık görevinde bulunmuş olmasına rağmen, bu birkaç gün içerisinde yaşadıklarını ömrü boyunca anlatmakla bitiremez. Hatta yaşlılık dönemlerinde bile “*Ben Çetine’de maslahatgüzar iken...*” ifadesiyle başlayıp, kendi zihninin ürünü olmaktan ileri gitmeyen olayları da dâhil ederek, bitmek bilmez hatıralarını çevresindekilerle paylaşmaya devam eder (2008: 8).

Fahim Bey’in abartılı davranışları Sefarethane’nin üçüncü kâtibi olarak gitme imkânı bulduğu Londra’da da devam eder. Kendisine verilen görev ve dâhil olacağı yeni âlem karşısında büyük bir heyecana kapılan Fahim Bey, daha Londra’ya gitmeden orada neler giyineceğini düşünmeye, hatta dert edinmeye başlar. Sefarethane’ye varır varmaz, hangi türden elbiseler yaptırmak gerektiğini çevresindekilere sorup, öğrenmeye çalışır. Sefarethane çalışanları ve bilhassa Sefir’in tavsiyesiyle Londra’nın en büyük ve meşhur terzi Pool’e gider ve bir Sefaret Kâtibi’nin iyi giyimli olabilmesi için ne gerekiyorsa derhal kendisi için hazırlamasını rica eder. Uzun süren provaların ardından bir gün, sefarethanenin kapılarından sığmayan elbise dolu sandıklar, Fahim Bey’e teslim edilmek üzere Sefarethane’ye ulaşır. Açılan sandıklardan çeşitli kumaşlardan hazırlanmış mevsime ve günün saatlerine göre değişen, kısacası her türden zaman ve zemine göre ayrı ayrı tasarlanmış sayılamayacak kadar çok elbise çıkar. Elbiselerin arasında koşu, av, tenis kıyafetlerinin yanı sıra, nerede ve ne zaman giyileceği pek de kestirilemeyen bazı kıyafetler dahi bulunur (2008: 19-20). Elbiseler öylesine çoktur ki, Fahim Bey ömrünün geri kalanı boyunca yeni bir kıyafet alma zevkenden mahrum kalır. Zira hayatı son buluncaya kadar bu kıyafetleri eskitip, tüketemez. Elbette İstanbul’a geri döndüğünde de bu kıyafetleri giymek zorunda kalır ve çevresindekiler tarafından alışılmışın dışında kıyafetler giydiğinden sürekli yadırganır.

Yine dürtüleriyle hareket ettiğinden, bütçesinde kapanmayacak kadar büyük bir gedik açan Fahim Bey, yıllarca mevzubahis kıyafetlerin maaşını aşan taksitlerini ödemek zorunda kalır. Açılan sandıklardan çıkan kıyafetler karşısında şaşa kalan memurların şaşkınlıkları karşısında endişelenen Fahim Bey, fazla gösteriş meraklısı olarak görülmemesi için sefarethanedekilere aslında kendinin bir mağduriyet yaşadığını beyan eder (2008: 21). Terzinin kendisini yanlış anladığını, kendisine lazım olabilecek birkaç elbise istemesine rağmen, terzinin durumu böylesine abarttığı yalanını uydurarak, kendini bu durumun kurbanı olarak yansıtır. Kendi talep etmesine rağmen, çevresindekilerde sanki terzinin işgüzarlıkla hazırladığına dair izlenim uyandırmaya çalıştığı kıyafetleri çaresiz kabul etmek zorundaymış gibi davranan Fahim Bey, giymekten gurur duyduğu kıyafetleri nedeniyle sefarethanedekiler tarafından “Son Elégance” tabiriyle anılmaya başlanır. Söz konusu kıyafetler, Fahim Bey’in kendi yarattığı düşlemsel kişiliğine ve bu kişiliğin sonraki dönemlerde yaşayacağı hayat tarzına da tesir eder. Giydiği İngiliz kumaşları aracılığıyla Anglo-Sakson hüviyetine bürünmeye başlayan Fahim Bey’in memuriyetten ayrılarak atılacağı teşebbüs-i şahsî macerasının zihninde filizlenmesi de yine bu kıyafetlerle büründüğü kimliğin tesiriyle gerçekleşir (2008: 22).

Gençlik yıllarında dahi, inandığı kaideleri hayatına tatbik etmek için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan, ağırbaşlı, ciddi, kibar ve ahlaklı bir kişi olarak tanınan Fahim Bey, Londra’dan döndükten sonra, Saffet Hanım’la evlenir. Varsıl beyler ve paşaların olumlu hasletlerinden dolayı kendilerine damat etmek istedikleri Fahim Bey, zengin bir konağa içgüveysi olarak girmektense, kimsesiz ve orta hâlli bir kadın olan Saffet Hanım’la evlenmeyi tercih eder (2008: 26). İstanbul’un uzak bir semtinde kiraladığı ufak evde eşiyile birlikte mesut günler geçirmeye başlayan Fahim Bey, kişilik bakımından eşiyile büyük bir uyum sergilemese de geçimsizlik de yaşamaz. Saffet Hanım, hayata yüzeysel bakan, Fahim Bey’in ilgi ve meraklarını pek de anlamlandıramamasına rağmen, kocasına güvenen ve inanan bir kadındır. Evlilik hayatı boyunca Fahim Bey, âdeta kurulmuş bir saat gibi her akşam aynı saatte evine döner ve yemeyi alışkanlık edindiği kimi yerli, kimi yabancı çeşitli türden peynirleri yedikten sonra, büyük bir ciddiyetle gazetelerini okumaya başlar.

Fahim Bey, hiç aksatmadan her gün biri İstanbul kaynaklı Türkçe, diğeri Paris kaynaklı Fransızca olmak üzere iki gazeteyi baştan sona okumayı görev bilir. Basına yansımış keşif ve icatları bilhassa takip eden Fahim Bey, okuduğu gazetelerdeki haberleri farklı renkte kalemlerle işaretler ve birbirleriyle pek de alakalı olmayan haberler arasındaki bağları keşfetmeye çalışır. Okumanın ötesinde, tetkik edercesine üzerinde çalıştığı gazetelerle işi bittikten sonra, onları tarih sırasına göre evinin bir odasında arşivler. Belli bir zaman sonra Fahim Bey’in şahsî gazete arşivi, yerden tavana kadar uzanan sütunlar hâlini alır. Yıllarca biriktirdiği gazetelere kimsenin dokunmasına izin vermeyip, sadece belli aralıklarla iyice tozlanan gazete yığınlarının üzerinde tüyler gezdirerek, zarar vermeden tozlarını alır (2008: 30-31). Fahim Bey, bu tutumuyla İstanbul’un ücra bir köşesinde, basit bir hayat süren alelade bir memur olmanın çok ötesine geçip, kendini son derece kıymetli bir dünya vatandaşıymış gibi hisseder.

Fahim Bey gençlik yılları boyunca iki temel felsefe üzerinde hareket eder. Bunlardan ilki, hayatı tozpembe görüp, her anın zevkini çıkarmayı, zahmetleri bile eğlenceli görmeyi öğütleyen optimizmdir. Diğeri ise hayatı abes, anlamsız ve tatsız bulmaya dayalı pesimizmdir. İki zıt ruh hâli arasında gelgitler yaşayan Fahim Bey, akşamdan sabaha

iyimserlikten kötümserliğe doğru değişen bir kişilik sergiler (2008: 16). Dolayısıyla Fahim Bey, gençlik yılları boyunca, sadece takıntılı davranışlarda bulunan, karşılaştığı durumları fazlasıyla abartan, dürtüsel davranan ve bu doğrultuda tutarlı yalanlara başvurup, olduğundan farklı bir kişilik yaratmaya çalışan bir kişi olmanın ötesinde, sürekli değişen ruh hâlleriyle tutarsız bir karakter olduğu anlaşılır. Fahim Bey'in en belirgin fiziksel özelliği ise, sürekli ciddi ve son derece önemli bir şeyler düşünüyormuş hissi uyandıracak derecede derinlere, uzaklara dalıp giden gözleri ve dolayısıyla bakışlarıdır.

2. Fahim Bey'in Yetişkinlik Dönemi

Gençlik dönemindeki sıra dışı davranışları histriyonik ve narsistik kişilik bozukluklarıyla ilişkilendirilebilecek olan Fahim Bey'de gençliğinden itibaren ön plana çıkan en temel sorun, maddi bir menfaat elde etmeye çalışmaksızın, hatta zarar gördüğünün farkında olmasına rağmen, sıkça yalana başvurusudur. Olgunluk dönemi itibarıyla düşlemsel yalanlarını had safhaya vardırان Fahim Bey, kelimenin tam anlamıyla mitoman bir karakter hâline gelir. Öte taraftan Fahim Bey, yetişkinlik döneminde de çevresindekiler tarafından, hemen her konuda malumat sahibi, her şeyin müşkülâtını gören ve her şeyin kıymetini sezen bir insan olarak tanınır (2008: 41). Hemen herkesin bilgisine başvurduğu, allame değilse bile, âlim bir şahıs hüviyetiyle tasvir edilir. Fahim Bey, bilgili olmanın yanı sıra, son derece güzel konuştuğu, hatta dil kaidelerine bilhassa sadık kalamaya özen gösterdiği için, hatip kimliğiyle ön plana çıkar. Fahim Bey, musikişinasların müzik felsefesine dair düşüncelerine hayran oldukları, iştikakçıların kelime ve ifadelerin kökenlerine ilişkin açıklamalarına gıpta ettikleri, edebiyatla ilgilenenlerin edebî zevklerine özindikleri, tarihşinasların ise tarihî vakaların nasıl geliştiğine ve hayatta hangi izleri bıraktığına yönelik tespitlerine imrendikleri bir kimsedir. Dolayısıyla çevresindekiler tarafından bilgisi, kültürü, düşünceleri, nezaketi, ciddiyeti, kısacası bütün hâl ve hareketleriyle âdeta bir filozof olarak tanınır (2008: 42-45).

Fahim Bey, İkinci Meşrutiyet'in ilanyıyla başlayan ve devlet kapısına bağlanıp, cüzi bir maaşla geçinmeyi dileyen çoğu kimselerin bireysel atılımlar yaparak, kendiîşlerini kurma modasını ifade eden teşebbüs-i şahsî yaklaşımını çok önceden fark ettiğinden, Hariciye'deki memuriyetinden ayrılır. Aklında Londra yıllarından bu yana, İstanbul'da bir şirket kurup, Bursa ovasında pamuk zeri yatı işiyle meşgul olma planı vardır. Hatta Londra Sefaret kâtibiyken tanıştığı maliye muhitinde nüfuz sahibi bir zat aracılığıyla İngiliz Mali Müessesine mühim bir iş teklifinde dahi bulunmuştur. Fahim Bey, sermayesi bulunmamasına rağmen memuriyetinden ayrılıp, kendince parlak fikrini gerçekleştirmeye çalıştığı dönemlerde, yıllar önce teklifte bulundu projesini anlatmak üzere, İngiltere'ye davet edilir. Aldığı davet üzerine büyük bir heyecana kapılan Fahim Bey, hiç zaman kaybetmeksizin, dostlarının yardımlarıyla İngiltere'ye gitme iznini alır, yolculuk masraflarını tedarik etmeye başlar ve ardından seyahat planını kurar. İstanbul'dan Orient Express'le Paris'e gidip, tekrar şimendifer ve ardından vapur yordamıyla Londra'ya varmak üzere yola koyulur. Randevusuna bir gün kala Londra'ya varmayı amaçlayan Fahim Bey, her merhalede yaşadığı birkaç saatlik tehirlere ve Manş denizinin meşhur fırtınasına yakalanması nedeniyle ancak randevusuna bir saat kala Londra'ya varabilir.

Herhangi bir yere yetişmeye çalışan her insanın yapması gerektiği gibi derhâl varması gereken yere yönelmek yerine Fahim Bey, Hyde Park oteline gider. Bir saatten az zamanı

kalmasına rağmen, otele yerleşip tıraş olmayı, duş almayı ve elbiselerini değiştirmeye çalışır. Ancak o sabah otelde bir tek oda dahi boş değildir. Akşama doğru kendisine oda tahsis edilebileceğini öğrenen Fahim Bey, hazırlanmadan heyetin karşısına asla çıkamayacağını düşündüğünden, otel görevlilerine ısrar eder. Zaman gitgide daralırken Fahim Bey, görevlilerden bir banyo odası almayı başarır. Telaşla temizlenip, üzerini giymeye çalışırken, bir yandan da ömrü boyunca beklediği randevuyu kaçırmak pahasına hazırlanmanın gururunu yaşar. Zira randevuyu kaçırap, hayalleri suya düşse dahi, yıkanmak ve tıraş olmak gibi medeni bir görevi yerine getirmiş olduğundan, pişmanlık duymayacağını düşünür (2008: 46-47). Âdeta kişisel bakımını, binbir güçlüğü katlanarak gelip, hayatını vakfettiği işi gerçekleştirme imkânının önüne geçirir.

Randevusuna birkaç dakika kala yetişen Fahim Bey, müessesenin kâtibi tarafından karşılanır. Nezaketli kâtip, uzun ve zorlu bir yolculuktan sonra tam vaktinde karşısına gelmeyi başaran Fahim Bey'e, müessese erkânının toplantıda olduğunu, projesi hakkında ise, daha önceden görüşülmemeye karar verildiğini, dolayısıyla da herhangi bir izahat vermesine lüzum kalmadığını söyler. Projesini tanıtmaya imkânı dahi bulamayan Fahim Bey ise, ilginç şekilde kendine bu durumun haber verilmemesi üzerine bunca yolu gelmiş olduğu için sinirlenmediği gibi, çektiği zahmetlere ve ettiği masraflara üzülmez, hayalleri suya düştüğü için de sükutuhayale uğramaz. Tam aksine, vazifesini yerine getirmiş olmanın gururunu yaşayıp, tecrübelerine son derece kıymetli bir yenisini eklediğini düşünerek, kendini takdir eder (2008: 48).

İngiltere'den eli boş, fakat kendi bakış açısına göre, daha tecrübeli şekilde geri dönen Fahim Bey, epey bir müddet kendine sermayedar aramaya devam eder. Duruma kayıtsız kalamayan anlatıcı, o yıllarda yanında çalıştığı zengin bir iş adamı Baron de Lormais ile Fahim Bey'i görüştürmeye karar verir. Temsil ettiği sermayeye kârlı işler arayan Baron de Lormais, anlatıcının teklifini müspet karşılar ve Perapalas'ta buluşmak üzere, kendisine randevu verir. Böylece Baron de Lormais, anlatıcı ve Fahim Bey buluşurlar. Fahim Bey, büyük bir ciddiyetle Bursa'da gerçekleştirmeyi planladığı pamuk zeri yatı işinden bahsetmeye başlar. Düşüncesini ana hatlarla anlatır, fakat bu fikrin gerçek bir işe dönüşebilmesi için muhakkak gerekli olacak unsurlara dair Baron de Lormais tarafından sorulan sorular karşında zorlanır ve geçiştirmeye çalışır (2008: 48-49). Zira Fahim Bey'in elinde herhangi bir imtiyaz bulunmamaktadır. Ayrıca toprak sahipleri ayrı ayrı kişilerdir ve o kişiler bir araya toplanıp, pamuk ekmek için Fahim Bey'i vekil tayin etmemişlerdir. Daha da önemlisi ne toprak sahipleri Fahim Bey'i tanımaktadır, ne de Fahim Bey onlardan haberdardır. Bütün bunlara ilaveten, toprak sahiplerine nasıl bu fikir kabul ettirilecek, hangi teminata mukabil sermaye dağıtılacak, müşterek pamuk zeri yatı nasıl tanzim ve idare edilecektir?

Sorduğu sorulara cevap alamayan Baron de Lormais, nezaket gereği, tekrar görüşebilmeyi ümit ederek, görüşmeyi sonlandırır. Bunun üzerine anlatıcı, Fahim Bey'in ümidinin kırılacağını ve teselliye ihtiyaç duyabileceğini düşünür. Oysa Fahim Bey, ümitsizliğe düşmek şöyle dursun, daha akıllı ve bilgili olsalardı anlattığı işin kıymetini anlayabileceklerini ileri sürerek, anlatıcıyı teselli etmeye çalışır ve büyük bir fırsatı kaçırdıkları için onlar adına üzüldüğünü ifade eder. Fahim Bey'den ayrıldıktan sonra Baron de Lormais ise, anlatıcıya çokça methettikleri Fahim Bey'le hiçbir iş yapılamayacağını, hatta onun bir iş adamı değil, sadece hayalperestini biri olduğunu söyler. Dolayısıyla Baron de

Lormais, Fahim Bey'in aslında bir mitoman olduğunu fark edebilen ilk kişi olarak ön plana çıkar.

Gayet uzun süren sermayedar arayışları esnasında elinde avuncunda ne varsa tüketen, fakat muvaffak olamayan Fahim Bey, çaresizlikten Tütün Reji İdaresi'nin Tercüme Kalemi'ne girmek zorunda kalır. İşlerini yoluna koyuncaya kadar, geçici süreliğine bu işe başlayıp, genç yöneticilerin emrinde çalışmak zorunda kalan Fahim Bey, kendini o idaredekilerden biri olarak görmez. Dâhil olduğu bu yeni iş ortamındakiler tarafından da nazik, saygılı, ciddi, çalışkan ve fevkalade bir tercüman olarak tanınır. Ait olmadığını hissettiği bu idarehanede kendini sadece tercüme faaliyetine verir ve durup dinlenmeksizin titizlikle tercüme yapar. Âdetâ kimseye görünmek istemezcesine herkesten önce işe gelir, öğlen aralarında ortalık tenhalaştığı zaman sefertasıyla yanında getirdiği yemekleri yer ve herkesten sonra idarehaneyi terk eder. Ay sonlarında maaşlarını almak için veznenin önünde toplanan diğer memurlar arasında dahi görünmez (2008: 48-49).

Elbette Fahim Bey'in zihni, uzun süredir kurmaya çalıştığı işle meşgul olduğundan, bu idarehaneyi benimseme gereği duymaz. Hatta hayallerinde yaşadığı işin kendisine sağlayacağı imkânlar ve mutluluğu bu idarehaneye kıyasladığında, kendini bulunduğu ortama daha da yabancı hisseder. Bu doğrultuda iletişim kurduğu yegâne kişi konumundaki idarehanenin odacısına vaatlerde bulunmaya dahi başlar. İşlerini yakın zamanda düzeltip, kendi şirketini kuracağını söyleyen Fahim Bey, odacının hâlihazırda mektebe devam eden oğluna yanında iş vereceğini beyan eder. Dolayısıyla realiteden kopmaksızın, kendi hayal âleminde yaşadığı anlaşılan Fahim Bey'in iletişim kurduğu tek kişiye söyledikleri de bu hayallerden süzölmüş düşlemsel yalanlardan ibarettir.

Ekonomik açıdan biraz olsun rahatlayıncaya kadar Tütün Rejisi'ndeki tercümanlık görevine devam eden Fahim Bey, eli kısmen geniş çıkar çıkmaz bu görevinden ayrılır. Derhal Galata'da bulunan Arslan hanında bir yazıhane kiralayıp, kuracağı şirketin ve gerçekleştireceği kârlı işlerin çalışmalarına başlar. Uzunca bir müddet büyük bir ciddiyetle yazıhanesine her gün aynı saatte gidip gelen Fahim Bey, bir gün yolda anlatıcıya rastlar ve iş görüşmesi yapmak üzere, yazıhanesine davet eder (2008: 51). Birkaç gün sonra Fahim Bey'in yazıhanesine giden anlatıcı, onun hâlâ bir sermayedar arama gereği duyduğunu fark eder. Ancak bu defa gerek yazıhanedeki dosyaları gören, gerekse Fahim Bey'in anlattıklarını dinleyen anlatıcı, onu daha umutlu ve kendinden emin görür. Zira Fahim Bey, bu yolda kendisiyle çok alay edilmesine rağmen, son gülenin iyi geleceğini söyler. Ardından gayet büyük yerlerden haber beklediğini ve mühim bir grubun yardımına erişeceğini ekler.

İptidaî bir tarzda döşeli odasında bir kanepa, bir koltuk, bir iskemle, bir soba, bir yazı masası, üstünde kopya makinesiyle ve kopya defteriyle diğer bir masa ve bunun yanında büyükçe bir etajer vardı. Bu etajerin alt raflarında sıra ile bir düzine kadar yeni kartonlar ve orta rafında birçok şirketlerin nizamnameleri, bilançoları, senelik raporları ve üst rafında da boy sırasıyla dizilmiş siyah kaplı, büyük ve küçük kıtada, kalın ve ince birçok yeni defterler bulunduğunu gördüm. Bütün bunlar geveze kapıcının sözlerini tezkip ile bu odada bir hayli muhaberele yapıldığını, bir hayli kayıtlar ve hesaplar tutulduğunu düşündürüyordu. (2008: 52)

Eşi Saffet Hanım da dâhil olmak üzere, çevresindeki herkesin artık işlerini yoluna koyduğunu düşündükleri ve gelecek altınları nereye istifleyeceğine karar vermeye çalıştığına inandıkları Fahim Bey, yazıhanesindeki yoğun işlerine devam ettiği dönemlerde bir gece, mühim bir rüya görür. Mevzubahis rüya, Saffet Hanım aracılığıyla dilden dile dolaşır ve rüyayı işiten herkesin Fahim Bey'den beklentileri iyice artar. Fahim Bey'in rüyası en nihayetinde bir rüya olmasına rağmen, başta Fahim Bey ve eşi olmak üzere, herkesi derinden etkiler. Aslında rüyanın asıl önemli olan tarafı, hemen her rüya gibi, bu rüyanın da görenin bilinçaltını, diğer bir ifadeyle Fahim Bey'in bilinçaltını açığa çıkarmasıdır. Fahim Bey'in gördüğü rüya ana hatlarıyla, Güneş veya Ay tutulması gibi bir durum neticesinde hava ve ziyada yaşanan bir değişiklikle başlar. Sürekli dönüşümlerin hâkim olduğu rüyada, öncelikle karanlıklaşılan hava birden bire aydınlanır ve tabiat tüm unsurlarıyla âdeta yenilenir. Altın bir çandan dökülen altın damlalarından ibaret nağmeler, uçuşarak Fahim Bey'in yanına toplanıp, etrafını sarar. Fahim Bey çok geçmeden bu nağmelerin aslında gençlik döneminde çaldığı kemanın gençlik ümitlerini temsil eden nağmeleri olduğunu anlar. Ardından çocukluk dönemindeki huzuru derinden hisseden Fahim Bey, tüm hayallerinin gerçek olduğunu fark eder. Eşine dönerek “*Ya? İyi mi oldu? İyi oldu, değil mi?*” der. Saffet Hanım da “*Evet iyi oldu*” diyerek, defalarca eşini tasdik eder. Rüyanın son kısmında ise, büyük bir gurur hisseden Fahim Bey, hayatına dâhil olmuş tüm insanların teker teker evinin içinden sokağa doğru uzanan bir sıra oluşturarak, kendini tebrike hazırladıklarını görür ve nezaketle tebrikleri kabul eder (2008: 61-63).

Başta kendisi, eşi ve işiten herkes tarafından hayra yorulan bu rüyanın ardından Fahim Bey, zaten hayal âleminde yaşadığı için, bir hayalin olabilecek en somut şeklini ifade eden rüya nedeniyle yazıhanesinde yürüttüğü işlere dört elle sarılır. Uzunca bir süre dosyalarıyla hemhâl olmaya devam eden Fahim Bey, yazıhanesinin kirasını birkaç ay üst üste ödeyemeyince, han sahibinin yazıhaneyi boşaltmasını istediği mektuplar alır (2008: 88). Küçük adamlar olarak nitelendirdiği han sahibi ve çalışanlarıyla yüzgöz olmamak için, aslında onların yanında küçük düşmemek için, bir akrabası aracılığıyla borcunu gönderip, yazıhanesindeki eşyalarını evine naklettiren Fahim Bey'in şirketine ve yıllardır yaptığı işlerine dair gerçekler de bu noktadan itibaren anlaşılır.

Fahim Bey, gençlik dönemindeki gibi, olgunluk döneminde de dürtüleriyle hareket etmekten vazgeçmeyip, elinde avuncunda ne varsa harcamak pahasına bir yazıhane tutmuştur. Bu yazıhanede pamuk zeriyaat işinin yanı sıra, daha birçok ticari faaliyet gerçekleştirdiğini hayal etmiştir. Hatta ciddi derecede patolojik düzeylere varmış yalanlarına kendisi dahi inanmış, bu doğrultuda yıllarca sayılamayacak kadar çok dosyalar tutup, raporlar hazırlamıştır. Fahim Bey'in dosyalarına göz atıldığında, pamukları satmayı planladığı muhtelif kişi ve kuruluşlara yazıp, doğal olarak hiç göndermediği mektuplara rastlanır. Hatta söz konusu mektuplara muhatapları tarafından yazılmış gibi düzenlenmiş cevap mektupları dahi yazdığı görülür. Ayrıca bu mektupların her birinin yine Fahim Bey tarafından itinayla kopya defterine kaydedilmiş olduğu dikkat çeker. Aldığı hayalî siparişlerin hazırlanıp, sevk edildiğine dair belgeler düzenlediği fark edilir. Her gün gerçekleştirdiği işlerden elde edilen kârları düzenli şekilde yevmiye defterine işlediği görülür.

Hayalinde kurduğu ve yönettiği şirketin gitgide büyümesi üzerine çoğalan makine vb. unsurlar için bir de demirbaş listesi hazırlamaya başlamış olan Fahim Bey, artan iş yükü nedeniyle yeni memurlar işe almaya başlar ve bir de idare meclisi tertip eder. Yıllar boyunca

şirketinde işe girip, ayrılan insanların isimlerini kayıt defterine girmeyi asla ihmal etmez. Zamanla işini gereği yapmayan idare heyetinde bazı değişikliklere gider. Müşterilerini de göz ardı etmeyen Fahim Bey, çeşitli defterlere müşterilerin kimlik bilgilerini, adreslerini, hesap numaralarını özenle kaydeder. Şirketin en iyi işlediği dönemlerde dahi ihtiyatlı davranmayı elden bırakmaz. Gelebilecek kötü günler için, her yıl edilen kârdan şirket hesabında belli bir miktar ihtiyaç akçesi dahi biriktirir.

Meğer Fahim Bey, yazıhanesinde uyumadığı ve kimsenin de gelmeyeceğine emin olduğu uzun saatlerde daha ancak kendi kafasında kurulmuş olan işini gûya hakikaten işliyormuş gibi idare etmek oyununa kapılmış! Bir sürü defterler tutar ve bunları açtı mı derhâl muhakemesinin bağlarından ve yoksul hayatının dertlerinden kurtularak muhayyel, fakat mesut bir âlemde yaşarmış. (2008: 90)

Fahim Bey'in hayal âlemini temsil eden dosyalar açılıp, bütün mahremi ortaya saçıldıktan sonra, onun aklını kaybettiği veya delirdiği rivayetleri dolaşmaya başlar (2008: 98). Rivayetler öylesine yayılır ki, delirdiği iddiası Fahim Bey'in kulağına da ulaşır. Asla aklından zoru olduğu ithamını kabul etmeyen Fahim Bey, öte taraftan yazıhanesi dağılıp, bütün sırları ifşa olduktan, diğer bir ifadeyle bütün yalanları herkes tarafından anlaşıldıktan sonra dahi, aklındaki pamuk zeri işinin peşinde koşmaktan vazgeçmez. İnsanlara anlatmaktan keyif aldığı tutarlı yalanlarını dile getirmek ve onlara göre yaşamaktan yaşlılık döneminde de bir an olsun geri durmaz.

3. Fahim Bey'in Yaşlılık Dönemi

Ömrü boyunca çevresindekilerde merak uyandıran bakışları hiç değişmeyen Fahim Bey, yaşlılık döneminde ise, anlatıcı tarafından kehrüba sarısı yüzüne yaraşan sarının çeşitli tonlarındaki kıyafetleriyle tasvir edilir. Psikolojik açıdan hastalığı veya rahatsızlığı çağrıştıran sarı renk, Fahim Bey için yazar tarafından bilhassa seçilmiş bir renktir. Zira Fahim Bey, kendisi kabul etmemesine rağmen, gençlik yıllarından itibaren aslında anormal kişilik özellikleri sergileyen mitoman bir karakterdir.

Fahim Bey her zaman ciddî olmakla beraber, sevimli ve gösterişsiz olmakla beraber temiz giyimli idi. Esvapları yüzünün kehrüba sarısına yaraşan sarımtırak renklerin birindeydi. Üstünde daima saz rengi, hardal rengi, bal rengi, kaz sarısı, devetiyü, kavuniçi, kestane, kerem, bej, turuncu, samanı, nohudî, renklerde veya bunları andıran bir renkte bir esvabi, pardösüsü yahut paltosu vardı. Onu senelerce o kadar hep bu birbirlerine yaklaşan renklere bürünmüş gördüm ki bunların hülasasından hâsil olma bir nevi silik ve sarımtırak renk hatırımında onun âdeta hüviyetinin, vücudunun, teninin sanki mevsimlere göre ancak biraz açıklaşıp koyulaşan tiylerinin rengi gibi kalmış. (2008: 71)

İlerlemiş yaşına rağmen, muhayyel işini gerçekleştirmek üzere sermayedar arayışlarına devam eden Fahim Bey, hiç üşenmeden zengin iş adamlarının yazıhanelerinde boy göstermeye başlar. Önceleri kendisini nezaketle karşılayan ve hiç olmazsa yaşına hürmeten onu dinlemeye özen gösteren iş adamları, bir müddet sonra bu ihtiyarın hep aynı imkânsız işten hiç bıkmadan bahsettiğini fark ederler. Artık görüşmeye gittiği kimseler

tarafından çeşitli bahanelerle kapıda bekletilen ve ümidi kırılıp gideceği düşünülen Fahim Bey, kendisiyle görüşmek istemeyen kişilerin kapılarında dahi büyük bir kararlılıkla bekler (2008: 74). Nafile bekleyişlerinden vazgeçmeyi bir an olsun düşünmeksizin, sürekli denemeye devam eder.

Fahim Bey'i her sabah aynı iman ile yürüten, her akşam aynı itikat ile döndüren unsurun ne olduğunu bilhassa merak eden anlatıcı, muhtemelen yine bir iş adamını ziyaret edip, iş teklifinde bulunmak üzere yollara düşmüş Fahim Bey'le yolda karşılaşır. Altmış beş yaşını aşmış Fahim Bey'e hatırını sorar ve onun bitmek bilmez, biraz da abartılı şekilde anlattığı hastalıklarını uzun süre dinlemek zorunda kalır. Hemen her yaşlıda rastlanan bazı rahatsızlıkların fazlaca üzerinde duran Fahim Bey'in bu kez de hastalık hastası olmaya başladığı fark edilir. Fahim Bey, kolundaki romatizmadan, dişlerine de sirayet eden nevraljik dispeptikten, alnında hâsıl olmuş yağ bezesinden, enterkostal ağrılarından, böbrek sancularından, karaciğer ve dalağındaki kısmi büyümeden, prostat olabileceğini zannettiği ağrılardan, hazımsızlıktan, siyatik sancularından, kısacası vücudunun her tarafında hissettiği ve sorulduğunda hiçbirini atlamaksızın sırasıyla saydığı sancılardan muzdarip ve endişelidir (2008: 101-102).

Fahim Bey'in ağrı ve sancuları bir yana, asıl yaşadığı sıkıntı, kelimenin tam anlamıyla parasızlıktır. Zira gerek kendi gerekse eşinin elinde avucunda ne varsa çarçur edip, tüketmiş durumdaki Fahim Bey, ilerlemiş yaşına rağmen çalışmak zorunda kalır. Bu doğrultuda yetmiş yaşını idrak ettiği dönemlerde yeni kurulmuş resmî bir dairede yine yevmiye ile tercümanlığa başlayan Fahim Bey'in genç müdürü ve çalışma arkadaşları arasındaki durumu, kendisi de dâhil olmak üzere herkes tarafından yadırganır. Müessesenin genç müdürü, yeni tanıdığı Fahim Bey'in masasının başında saatlerce hiçbir şey yapmadan, sabırla ve aynı ciddiyetle sürekli bir şeyler olacakmış gibi bekleme kabiliyeti karşısında büyük şaşkınlık yaşar (2008: 114). Genç memurlar ise, çoğu zaman onun ne söylediği ve ne yapmaya çalıştığını anlayamazlar. Söz gelimi bir gün, ev işlerinden şikâyetçi olan memurlara bir şaka yapmak isteyen Fahim Bey, kendi evinde bütün işleri Mefkud efendi ile Nabedid kalfanın hallettiklerini söyler. Aslında mefkud kelimesinin “mevcut olmayan”, nabedid kelimesinin de “görünmeyen” anlamına geldiğini bilmeyen memurlar ise, bu latifeyi idrak edemeyerek, insanın böyle eskiden kalma çalışanlarının olmasının ne kadar iyi bir şey olduğunu söylerler (2008: 117). Bu durum dahi, Fahim Bey'in gururunu okşar. Zira Fahim Bey, anlaşılmayan şakasıyla olsa dahi, evinde hizmetçileri bulunan bir kişiymiş gibi algılanmanın anlamsız gurunun yaşar.

Fahim Bey, ömrünün son dönemlerinde bile belli başlı yalanlarından vazgeçmez. Örneğin mektepten mezun olduktan sonra, ailesini ziyarete gitmenin dışında bir defa dahi gitmediği Bursa ve Bursa'daki baba evine dair hâlâ planlar yapar ve bu planları eşine anlatır. Sorulan bazı şahsi soruları cevaplamak üzere söze başlarken, “*Düşündük de bütün efradı aile buna karar verdik*” (2008: 58) gibi ifadelerle başvurur, ancak ne kardeşleri ne de yeğenleri tarafından bir kez olsun aranıp sorulmaz. Ufak yalanlarını sürdürmenin ötesinde Fahim Bey, ömrünün son demlerinde bile, hayalindeki işi kast ederek anlatıcıya, imtiyaz meselesinin büsbütün suya düşmediğini, kendisinin bu işle meşgul olması için hükümet tarafından vazifelendirileceğine ilişkin son yalanını da söyler (2008: 117).

Sonuç

Türk romanının önde gelen isimlerinden Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun hatıralarından öğrenildiği kadarıyla, Abdülhak Şinasi Hisar'ın gerçek hayatta komşusu olmuş Fatin Bey'den esinlenip, onun yaşam öyküsüne odaklanarak kaleme aldığı *Fahim Bey ve Biz* romanı, edebî bir metin olmaktan fazlasını ifade eder. Zira yazarın gerçek hayatta rastlanma ihtimali oldukça düşük bir mitomana dikkatini yöneltmesi ve onunla bir arada bulunması, hatta onun hakkında bilgiler toplayarak eserini şekillendirmesi, söz konusu romanı psikolog ve psikiyatrların karşılaştıkları ender vakaları derleyip, araştırmacıların dikkatine sundukları bilimsel bir rapor düzeyine yükseltir. Bu durum mevzubahis romanın genel çerçevede psikoloji, daha özel çerçevede ise mitomani ekseninde analiz edilmesini zorunlu kılar.

Roman esnasında kurgu gereği kimi zaman bozulmuş durumdaki, Fahim Bey'in çizgisel yaşam öyküsü, tekrar düzene konulmak suretiyle gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemleri şeklinde kronolojik olarak ele alındığı zaman, Fahim Bey'in bir mitoman hâline gelmesindeki temel etkenler rahatlıkla tespit edilebilir. Bu bakımdan Fahim Bey'in kişiliğinin şekillenmeye başladığı çocukluk ve ilk gençlik yılları bilhassa ön plana çıkar. Çünkü Fahim Bey'in bir mitoman olmasına uzanan yolun ilk merhalesinde, hayatının erken dönemleri boyunca rol model olarak kabul ettiği ve büyük bir kıymet verdiği babası önemli bir etkidir.

Fahim Bey'in nasıl bir insan olması gerektiği noktasında örnek aldığı babası, zarara uğrayacağını defalarca tecrübe etmesine rağmen, sırf saygınlıktan ödün vermemek adına talep eden herkese kefil olan ve bununla gurur duyan varsıl bir şahıstır. Ayrıca oğlundan da büyük beklentileri bulunan müşfik bir babadır. Öte taraftan Fahim Bey'in düşlemsel yalanlar uydurup, bu yalanlara göre hayatını tesis etmesindeki en temel etkidir. Zira Fahim Bey'in kendi menfaati için hiçbir şey yapmazken, çevresindekilerin menfaatleri doğrultusunda cansiperane gayret göstermesi, doğrudan babasından kaynaklanır. Babasından gördüğü ve öğrendiği doğrultuda Fahim Bey, başkalarına yardım etmek üzere nüfuzlu kişilerin yardımına başvurmayı ve meseleyi çözüme kavuşturmayı saygınlık kabul ederken, kendisi için yardım talep etmeyi âcizlik olarak değerlendirir.

Gururu münasebetiyle asla âciz konuma düşmek istemeyen ve her platformda ön plana çıkması gerektiğini düşünen Fahim Bey, dönemin şartları gereği yardım almadan veya kendi başına erişmek zorunda hissettiği yüksek dereceli memuriyetlere erişemez. Buna rağmen sırf babasının beklentilerini boşa çıkarmamak adına, kendine dair zihninde kurguladığı kişiliğe uygun şekilde davranabilmek için, dürtüsel davranmak suretiyle borçlanarak savurganlık yapmaya başlar. Zihninde kurguladığı kişi olduğuna iyiden iyiye inanmaya başlayan Fahim Bey, hayatı boyunca dürtüsel davranışlar sergilemeye devam eder. Hiçbir maddî imkâna sahip olmamasına rağmen, çevresindeki herkes tarafından saygın, varsıl ve önemli bir kişi olarak tanınmak için durmaksızın çabalar.

Sırasıyla gerçek hayatta hoşuna gitmeyen gerçekleri, kendi düşlemsel gerçekleriyle değiştiren Fahim Bey, tam anlamıyla realiteden kopmuş da değildir. Olgunluk dönemi itibarıyla, devlet kapısındaki ufak memuriyetler aracılığıyla kurguladığı kişi olamayacağının bilincindeki Fahim Bey, memuriyetten ayrılarak, teşebbüs-i şahsî akımına kapılır. Herhangi bir sermayesi bulunmamasına karşın, zihninde ticaretle meşgul olacağı bir şirket kurar. Hayalî şirketine bir yazıhane kiralayarak, yıllarca düşlemsel boyuttaki ticari faaliyetlerini

kayıt altına aldığı ve hatta her birini kopyaladığı dosyalar tanzim eder. Eşi de dâhil olmak üzere, çevresindeki herkesin bir iş adamı olduğuna inandığı Fahim Bey'in düşlemsel yalanları, ekonomik açıdan iyice zor duruma düşüp de yazıhanesinin dağıtılmasıyla gün yüzüne çıkar. Ancak Fahim Bey, her şeye rağmen tutarlı yalanlarını hayatının sonuna kadar sürdürmekten asla geri adım atmaz.

Romanda bahsedilen yaşam öyküsünden öğrenildiğine göre, herhangi bir akıl hastalığı bulunmayan, aksine gayet sağlıklı bir kişi olarak tasvir edilen Fahim Bey, ömrü boyunca yaşadığı sıradan vakaları abartmak veya yüceltmek suretiyle anlatmayı tercih ederek bir mitoman olma yolunda ilerler. Ardından kabullenemediği gerçekleri kendi düşlemsel gerçekleriyle değiştirerek, tamamen kurgusal bir hayat yaşamaya başlar ve çevresindekileri de bu yalanlara inandırmayı başarır. Yalanları doğrultusunda tüm yaşamı boyunca dürtüsel davranışlar sergileyen Fahim Bey'in yalanlarındaki en temel amaç, yine yalanın kendisinden başka bir şey değildir. Çünkü somut düzeyde belli bir menfaat sağlamak amacıyla yalan söylemeyen Fahim Bey, kendi yalanlarına kendisi de inanıp, hayatını bu yalanlara göre düzenlerken, fayda sağlamak şöyle dursun, sürekli zarara uğrar. Ancak tutarlı yalanlarından bir an olsun vazgeçmeyip, sadece ruhsal doyuma ulaşmayı arzular. Bahsi geçen davranışları nedeniyle Fahim Bey, Türk romanında eşine az rastlanır mitoman bir karakter olarak edebiyat tarihindeki yerini almış durumdadır.

Kaynaklar

- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2014). *DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı*. Ertuğrul Köroğlu (Çev.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Arslan, Halime ve Evlice, Yunus Emre. (1995). “Psödologia Fantastika (Düşlemsel Yalan)”. *Kriz Dergisi*, 3(1-2), 69-72.
- Butcher, James N.- Mineka, Susan; Hooley, Jill M. (2013). *Anormal Psikoloji*. Okhan Gündüz (Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Dike, Charles C.- Baranoski, Madelon; Griffith, Ezra E. H. (2005). “Pathological Lying Revisited”. *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 33(3), 342-349.
- Dike, Charles C. (2017). “Patolojik Yalancılık: Bir Belirti mi Yoksa Bir Hastalık mı?”. Jülide Yayıncı (Çev.). *Libido Dergisi*.
Erişim Adresi: <http://libidodergisi.com/patolojik-yalancilik-bir-belirti-mi-yoksa-bir-hastalik-mi/>
- Fenichel, Otto. (1939). “The Economics of Pseudologia Fantastica”. *The Collected Papers of Otto Fenichel Second Series*. Otto Fenichel (Ed.). New York: Norton, 129-140.
- Gündoğar, Duru ve Demirci, Serpil. (2007). “Konfabulasyon (Masallama): İlgi Çeken Ancak Yeterince Bilinmeyen Bir Belirti”. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18(2), 172-178.
- Gürel, Emet ve Muter, Canan. (2007). “Psikomitolojik Terimler: Psikoloji Literatüründe Mitolojinin Kullanılması”. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 537-569.
- Healy, William ve Healy, Mary Tenney. (1915). *Pathological Lying, Accusation and Swindling*. Boston: Little Brown.
- Hisar, Abdülhak Şinasi. (2008). *Fahim Bey ve Biz*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri. (1969). *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Millon, Theodore; Grossman, Seth; Millon, Carrie; Meagher, Sarah; Ramnath, Rowena. (2020). *Modern Yaşamda Kişilik Bozuklukları*. Elif Okan Gezmiş (Çev.). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Nevid, Jeffrey S.- Ratus, Spencer A.; Greene, Beverly. (2020). *Değişen Dünyada Anormal Psikoloji*. Ayşegül Durak Batgün (Çev.). Ankara: Palme Yayınevi.
- Powell, Graham E.- Gudjonsson, Gisli H.; Mullen, Paul. (1983). “Application of the Guilty - Knowledge Technique in a Case of Pseudologia Fantastica”. *Personality and Individual Differences*, 4(2), 141-146.
- The Penguin English Dictionary*. (2004). Robert Allen (Ed.). London: Penguin Books.
- Thom, Robyn; Teslyar, Polina; Friedman, Rohn. (2017). “Pseudologia Fantastica in the Emergency Department: A Case Report and Review of the Literature”. *Case Reports in Psychiatry*, 1-5.
- Türkçüier, İbrahim; Serinken, Mustafa; Sengül, Cem; Özen, Mert. (2010). “Munchausen Sendrom mu? Yoksa Temaruz mu?”. *Turkish Journal of Emergency Medicine*, 10(1), 38-40.
- Yaluğ, İrem; Polat, Aslihan Özlem; Tufan, Ali Evren. (2016). “Demans Tablolarının Ayırıcı Tanısı: Bir Gözden Geçirme”. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 7, 173-178.